

IV U slobodnom tumačenju Morgenšterna

42. Poštovana gospoda

Najstariji papir u zaostavštini barona fon der Lajea jeste Vdl-ovo pismo od decembra 1969. koje je upućeno *poštovanoj gospođi* iz redakcije *Šterna* u Hamburgu. U pismu je Vdl napisao da će veći broj ulica u Bonu morati da promeni ime zbog pripajanja delova grada i moli redakciju da sazna ime nepoznatog kaplara iz Palanke s namerom da podnese zahtev za imenovanje jedne ulice po njemu. Iz njegove delimično sačuvane prepiske sa redakcijom *Šterna* zaključuje se da je Vdl očigledno napisao ono što mu je ostalo u sećanju od članka koji je napisao pre više godina, a ne ono što se može videti na fotografijama iz Palanke (on, npr. tvrdi da su na slikama žene i deca koji treba da budu streljani, dok na fotografijama iz Palanke nema ni žena, ni dece). Direktor Vojnog arhiva u Frajburgu bio je dr Fridrih-Kristijan Štal, sin komandanta 714. divizije, koji se i sam borio u 714. diviziji poput Šulca. Ova činjenica igrala je veliku ulogu u spekulacijama o slučaju *Šulc*. Drugog februara 1971. Štal moli Nemačku kancelariju da mu pošalje obaveštenja o poginulim pripadnicima 661. divizionu iz jula 1941, naročito podatke o kaplaru Šulcu. Ovaj dan, 2. februar 1971, vrsta je drugog rođenja Šulca budući da je samo godinu dana kasnije osvanuo na naslovnim stranama raznih listova.

43. Zvezda je rođena

U ovom poglavlju se prvi put pominje ime Šulca u Vdl-ovoj prepisci. Naime, Vdl pretpostavlja da prezime vojnika koji je pristao da bude streljan glasi Šulc, kao i da je ovaj događaj prijavljen nadređenima kao nesrećan slučaj. Krajem marta dobija odgovor iz Berlina. Nema podataka o tome da je u julu 1941. neki vojnik pogubljen, odnosno stradao nesrećnim slučajem, ali postoje podaci o kaplaru čija je pogibija prijavljena istog meseca, a to je Jozef Šulc.

Do jula 1941, divizija je prijavila dve žrtve, a čovek o kome je 1961. godine pisao *Noje Ilustrirte* u broju 49 može biti jedino kaplar Šulc. Prema podacima iz vojnih dokumenata preminuo je 19. jula od posledica ranjavanja. S ovom informacijom, Vdl odlučuje da kontaktira Šulcovu porodicu. Pismo adresirano na gospođu Šulc dospeva u ruke Valtera Šulca, Jozefovog brata. Vdl je navodno s visokim stepenom verovatnoće identifikovao nepoznatog kaplara kao Jozefa Šulca.

Odjednom su se svuda pojavili članci o senzacionalnom otkriću i Vdl postaje zvezda u nemačkoj štampi i pre nego što su ga otkrili jugoslovenski listovi. Vdl opisuje kako je Valter identifikovao brata s *visokim stepenom verovatnoće* na osnovu građe i kose, iako kasnije sam Valter izjavljuje da on nikada nije rekao da je prepoznao brata, već samo da se ta mogućnost ne može isključiti kada na fotografiji ne možete gotovo ništa da prepoznate.

44. U slobodnom tumačenju Morgenšterna

Među čitaocima nemačkih novina koji su saznali priču o Jozefu Šulcu bio je i Adalbert Rikerl, direktor Centrale u Ludvigsburgu. Ubrzo nakon pojavljivanja prvih članaka u nemačkim novinama, Rikerl piše Vdl-u i traži pristup njegovim dotadašnjim saznanjima. Takođe, u pismu ističe da tokom detaljne istrage Centrale ne samo da nisu nađeni dokazi o streljanju nekog nemačkog vojnika nego su i očevici pogubljenja isključili mogućnost streljanja nemačkog vojnika zajedno sa osuđenima. Vdl dobija još jedno pismo, ovaj put od dr Štala koga ovaj slučaj ne zanima samo kao istoričara i šefa arhive, već i iz privatnih razloga, budući da mu je otac bio general divizije za koju se pomenuti slučaj vezuje. Iako je bio upoznat sa ozbiljnim argumentima protiv rezultata svog istraživanja, Vdl je i dalje uveren da su njegova saznanja tačna. On na sednici u Bonu iznosi svoj zahtev za imenovanje jedne ulice u Bonu po Jozefu Šulcu i njegov predlog je tada jednoglasno usvojen. Iako je tada interesovanje nemačkih medija počelo da opada, u Jugoslaviji počinje prava manija kada Večernje novosti objavljuju 20. januara 1972. senzacionalnu vest o kaplaru Šulcu.

45. Pismo od Štala

Dva dana posle sednice, Kurt Hinrihsen piše Vojnom arhivu u Frajburgu i u pismu daje pregled saslušanja Centrale, ali i ističe da je jedan svedok izjavio da je imao utisak da se prilikom pogubljenja dogodilo nešto što je trebalo biti zataškano, iako ni on nije ništa čuo o streljanju nemačkog vojnika. Hinrihsen mesecima čeka odgovor. Za to vreme, Vdl vodi razgovor sa Helenom Hajen, sestrom Jozefa Šulca. Posle razgovora, Vdl je zabeležio da kaplar nije umro odmah i da je njegov ratni drug bio uz njega dok nije preminuo. Taj drug je posle rata posetio sestru. Međutim, ovaj bizarni opis koji nije ni najmanje uvreljiv očigledno nije smetao Vdl-u i on je primio k znanju samo ono što se uklapalo u njegovu teoriju. Kasnije

je imao sastanak sa Hajncom Uferom koji je tvrdio da je 19. jula 1941. našao umirućeg kaplara i da ga je odvezao lekaru, ali da je bilo prekasno. On je, takođe, saopštio da je preneo ovu informaciju Jozefovoj majci još za vreme rata i da za to ima dokaze. Ne mora da znači da je iskaz tačan, ali je znatno uverljiviji od priče Jozefove sestre. Ipak, Vdl odlučuje da ignoriše Ufera. U međuvremenu je uspostavljena veza između Centrale i Vojnog arhiva. 24. maja 1972. nakon razgovora sa Hinrihsenom i Rikerlom, Štal šalje dvojici pravника studiju od 13 gusto kucanih strana koja sadrži neoboriv dokaz da Šulc nije streljan u Smederevskoj Palanci.

46. Sahrana heroja

714. divizija generala Štala imala je prilično miran period u Srbiji sve do napada Nemačke na Sovjetski Savez. Tada počinju veće aktivnosti komunističkih bandi. Do 31. jula, 714. divizija je prijavila dva ranjena i dva poginula vojnika. Jedan od poginulih bio je Jozef Šulc, *prva žrtva u diviziji stradala od neprijateljskog metka*, po rečima divizijskog sveštenika. Poginuo je 19. jula, što je dan pre egzekucije u Smederevskoj Palanci. O tome svedoči telegram koji je poslat nadređenim vojnim instancama. Saznajemo da je obaveštenje o pogibiji stiglo nekoliko sati pre incidenta u kome je Šulc navodno izgubio život. Nakon sopstvene istrage, dr Štal upućuje Vdl-u pismo u kome argumentovano pobija njegovu priču o Šulcovom hrabrom gestu i optužuje ga da je tu priču gradio na slobodnim interpretacijama, pa čak i na izvrtanju reči sagovornika. Posle ovog pisma Vdl se odlučuje za povlačenje. Četiri godine kasnije Vdl je izgubio mandat u Bundestagu, a 1938. ime Jozef Šulc izbrisano je sa spiska predloženih ulica u Bonu.

47. Uskrsnuće

Adalbert Rikerl i Kurt Hinrihsen savladali su mit iz Palanke. Činjenice su bile neoborive, a sve zablude otklonjene. Ali ubrzo su shvatili duh Šulca još uvek živi. Štaviše, pojavljivao se sve češće, u jugoslovenskim školskim udžbenicima, čak i u nekim nemačkim učionicama. Film o ovom događaju prikazivao se na časovima istorije, Šulc se pojavljivao na nemačkoj televiziji, u novinama...

U Jugoslaviji je Šulc postao neka vrsta sveca- o njemu su objavljivani članci u ozbiljnim listovima, snimani filmovi. U jugoslovenskoj štampi ponovo se oglasio i Vdl. 1981. navršila se četrdeseta godišnjica Šulcove smrti, pa je to bio razlog za

ponovno interesovanje za tu priču. Čak je i nemački ambasador u Jugoslaviji, Horst Grabert položio cveće na spomen obeležje koje mu je podignuto. Tim povodom Rikerl mu je napisao pismo gde iznosi svoja saznanja o tom slučaju. Grabert mu odgovara navodeći svedočenje izvesnog Zvonimira Jankovića koje je objavljeno u tek publikovanoj knjizi jugoslovenskog novinara Borislava Komada. Tu su i detalji iz privatnog razgovora Graberta i Komada. Postavlja se pitanje- ko je bio Zvonimir Janković i šta je video?